

Średniowiecze, HISTORIA POWSZECHNA (szkoła średnia)

Opis źródła.

Fragment „Kroniki pruskiej” Wiganda z Marburga z opisem rejsy krzyżackiej przeprowadzonej w 1348 r. przeciw Litwie wraz z opisem bitwy nad rzeką Strawą.

Miejsce wydania.

Wigand von Marburg, *Nowa kronika pruska*, oprac. S. Zonenberg, K. Kwiatkowski, Toruń 2017, s. 241-245.

Tekst źródła.

W roku 1346 mistrz H[enryk] Dusemer zebrał wielkie wojsko z komturami ziemi chełmińskiej i Pomorza, wraz z jakimiś pielgrzymami Anglikami i Francuzami itd. przeciwko Litwinom. Mając we wspomnianym wojsku 40000 dobrze uzbrojonych ludzi itd., zwrócił się z nimi przeciwko poganom. Rejsy jednak nie dokończył, lecz za zgodą swoich [ludzi] został w Insterburgu. Brat Zygfryd von Dahenfeld, marszałek, i brat Winryk Kniprode, wielki komtur, byli w bitwie nad Strawą, dzielnie walcząc. Weszli [oni] do ziemi [pogan] w wigilię Nawrócenia św. Pawła [24 I 1348 r.], gdzie z nakazu marszałka zostali zabici poganie obojga płci, starzy z młodymi, a ziemia zniszczona ogniem.

Król¹ zaś zwołuje wielkie wojsko, w którym wezwani byli Rusini z Włodzimierza, Brześcia, Witebska, Smoleńska, z Połocka pospolicie [zwanego] itd. Ci podążają za marszałkiem, gdy tymczasem wraca. I zdarzyło się w dzień Oczyszczenia Maryi [2 II 1348 r.], [że] spotykają się razem nad rzeką Strawą w bitwie śmiertelnej. Poganie rzucili w chrześcijan swoimi włóczniami, Rusini [strzelali] z łuków itd., pociskami raniąc wielu ludzi i konie itd. Gdy to się stało, bracia mężnie im się przeciwstawiają i wielu zostało zabitych, mianowicie komtur z Gdańska i pewien wójt biskupa sambijskiego Jan von Lonstein, z którym obok chorągwi zostało zabitych 50 [ludzi]. Poganie, napierani przez chrześcijan, szukali ratunku w ucieczce, gdzie we wspomnianej rzece wielu było widzianych martwych Rusinów i innych w liczbie 18 000, ponieważ spodobało się Bogu, by chrześcijanie zatriumfowali, a zwłaszcza Maryi Dziewicy, której wizerunek był pięknie namalowany na chorągwi gości. Za jej wstawiennictwem przyszło to zwycięstwo.

¹ Prawdopodobnie chodzi o wielkiego księcia Kiejstuta.

Znamiennie zdarzyło się, że chrześcijanie przeszli bez szwanku przez kruchy lód i suchą stopą nad zabitymi oraz potopionymi. I tak się zakończyła ta bitwa na Litwie nad rzeką Strawą.

Słowniczek pojęć

Henryk Dusemer – wielki mistrz zakonu krzyżackiego w latach 1345-1351.

rejza – wyprawa organizowana przez zakon krzyżacki przeciw poganom/niewiernym.

Instenburg – zamek i miasto w Prusach, obecnie Czerniachowsk w obwodzie królewieckim, Rosja.

Zygfryd von Dahenfeld – wielki marszałek i komtur królewiecki w latach 1346 –1360.

Winryk Kniprode, Winrych von Kniprode – wielki komtur w latach 1346-1352 i późniejszy wielki mistrz zakonu krzyżackiego w latach 1352-1382.

Włodzimierz – obecnie Włodzimierz Wołyński, miasto w zachodniej Ukrainie.

Brześć, Witebsk, Połock – miasta na Białorusi.

Smoleńsk – miasto w zachodniej Rosji, niegdyś należące też do Wielkiego Księstwa Litewskiego i później Rzeczypospolitej.

Strawa – prawy dopływ Niemna, płynący na Litwie.

Jan von Lonstein – wójt sambijski, znany ze źródeł między 27 VI 1343 i 2 II 1348 r.

goście zakonu – pod tym terminem rozumiano rycerstwo z zachodniej Europy, które przyjeżdżało do państwa zakonnego w celu prowadzenia krucjat przeciw poganom.

Pytania do źródła.

- Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy).

Czego dotyczy prezentowane źródło?

Jak przebiegała wyprawa krzyżacka na Litwę?

Którzy dostojnicy krzyżaccy są wymienieni w źródle?

- Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

Czy po stronie litewskiej walczyli tylko i wyłącznie poganie?

Kogo określano mianem „gości”?

Wskazówki.

Należy wyjaśnić znaczenie terminu rejza i szerzej omówić, jaki wpływ propagandowy miały one dla polityki zakonu krzyżackiego. Warto też zwrócić uwagę na podawane liczby odnośnie do wojsk obu stron. Są one zdecydowanie zawyżone i to o wiele rzędów wielkości. Należy

wyjaśnić uczniom, że kronikarze średniowieczni często zawyżali liczby uczestników bitew i wypraw, chcąc podkreślić wielkość zwycięstwa lub strat wroga. Odnośnie do strony litewskiej można przypomnieć uczniom rozwój terytorialny Litwy, którego skutkiem był fakt udziału Rusinów w obronie przed Krzyżakami.

Literatura pomocnicza.

Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach. Władza i społeczeństwo, red. M. Biskup, R. Czaja, W. Długokęcki, Toruń 2008.

R. Czaja, A. Radziwiński, *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII-XVI wieku*, Toruń 2013.

Najważniejsze cezury.

1226-1525 r. – okres istnienia państwa zakonu krzyżackiego w Prusach

1341-1377 r. – okres współrządów na Litwie Kiejstuta i Olgierda, synów Giedymina

1348 r. – założenie Uniwersytetu w Pradze

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Andrzej Buczyło